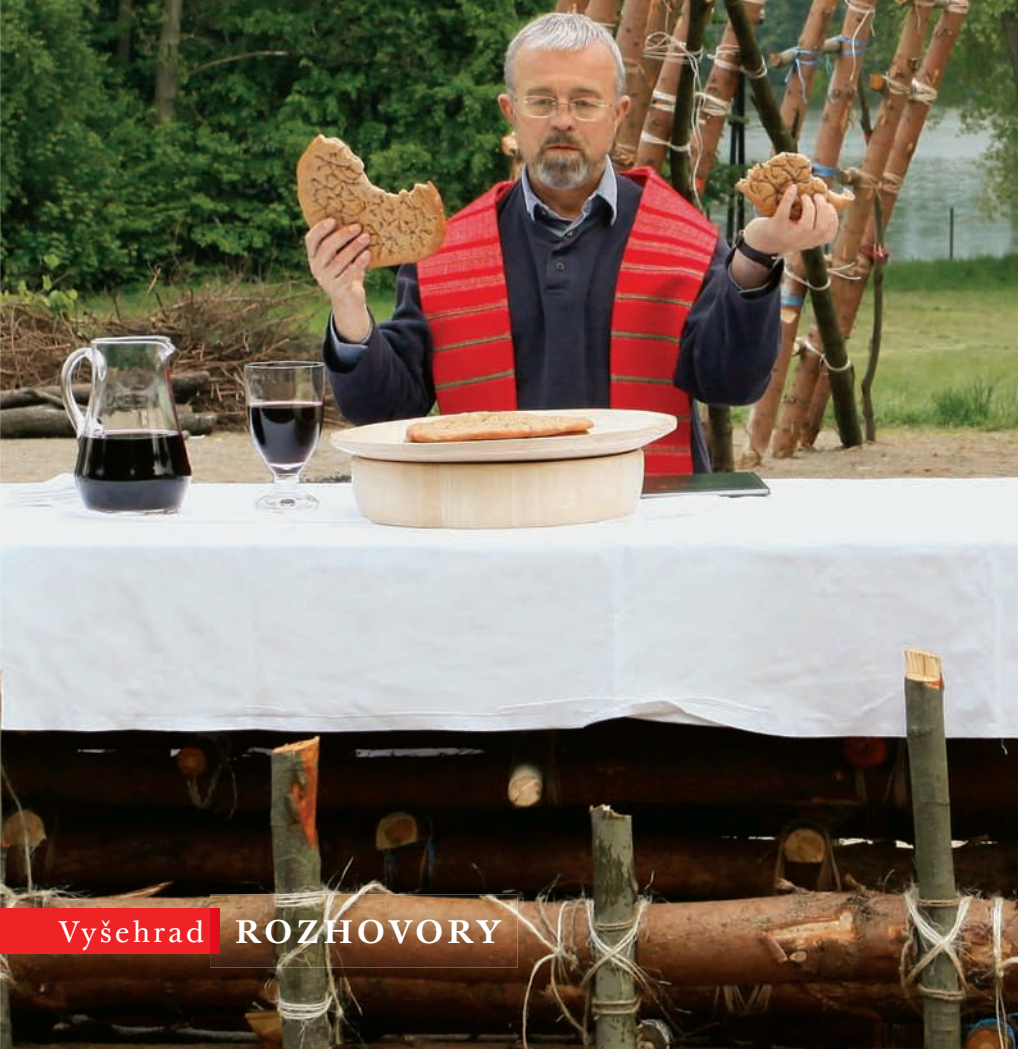

Josef Beránek /
Václav Vacek

MĚL JSEM ŠTĚSTÍ NA LIDI

Vyšehrad ROZHOVORY

Josef Beránek /
Václav Vacek
**MĚL JSEM
ŠTĚSTÍ NA LIDI**

Vyšehrad

Kniha vychází
v roce 80. výročí založení
nakladatelství Vyšehrad
|1934–2014|

Josef Beránek / Václav Vacek
MĚL JSEM ŠTĚSTÍ NA LIDI

Foto: Eugen Kukla, Arnošt Toms, Josef Beránek
Obálku s použitím fotografie Arnošta Tomse
a grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner
Odpovědný redaktor Jaroslav Vrbenský
Elektronické formáty připravil KOSMAS, www.kosmas.cz
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2014 jako svou 1299. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 180 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

Copyright © Josef Beránek, Václav Vacek, 2014

ISBN 978-80-7429-505-8 (pdf)

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

NAMÍSTO ÚVODU

Pozván napsat úvod ke knize hovorů s Václavem Vackem vzpomněl jsem si vzápětí na nedávno zesnulého Slavomila Hubálka. V anketě o kněžích v Univerzu (2/2010) odpověděl: „Kněžství je zcela výjimečná role, pro výjimečné osobnosti. Známe jich v našem prostředí pár, výjimečně vzdělaných, výjimečně osobnostně disponovaných, statečných, bohatě vnitřně diferencovaných a pevně integrovaných.“ – Možná by tento citát naprosto stačil jako úvod k této knize. Já mohu jen připojit své svědectví, neboť jsem měl v životě štěstí poznat zblízka celou řadu takovýchto osobností, které také formovaly Václava Vacka, až se stal jednou z nich. Neoháněl se nikdy známostmi, titulem, vlastnictvím pravdy. Nezapírá své slabosti i hříchy. Zato zaujme hloubkou myšlení, právě nejvíce nad Biblí. Umí ji přenášet do přítomnosti a též okořenit humorem sobě vlastním. Obdivuhodná je jeho opravdovost, snaha dovést vše do konce, nazývat to pravým jménem, třebas se jedná o choulostivé věci. Neutíká od problémů mlhavými slovy frází.

Co je ale hlavní: Václav má úctu ke každému člověku. Má rád druhé a jeho zájem o lidské záležitosti je opravdový. Tohle lidé poznají a ocení. Sledoval jsem a sleduji jeho činnost už téměř čtyři desítky let. Rozvinul ji zvláště v době svobody církve, po dobu jeho působení v Letohradě. Kde se šustne něco nového, dobrého, je tam kdesi v centru či v pozadí on. Jeho týdenní přípravy textů pro neděle užívají na internetu stovky lidí. Snaží se o „nové víno do nových měchů“. Probouzí lidi z ospalosti, povzbuzuje k myšlení, dodává odvalu k vyslovování vlastních

názorů i tam, kde nadřazení mlčí. Proto zápasí s pomluvami, závistí či omezeností. Upozorňuje na počiny v kultuře, politice i v přírodě. Jako svědectví vezmeme farní časopis „Okénko“ s celou šíří záběru!

Kam mohu poslat člověka, odkopnutého zákoníky? Vacek nikdy nezarmoutil, i když nebylo v jeho silách pomoci. Žádný chlad úřednického přístupu k lidem, natož povýšenost „sluhy Božího“. Hubálek píše dále o kněžských osobnostech: „Pro pastorači celé země to nestačí.“ Kolik je jich? Já znám tak dvě, nebo čtyři? Někdy si říkám, kdy ten Václav spí. V České televizi ho vidíme s architektem Vávrou u zajímavých lidí, dává kurzy pro manžely, přebudoval kostel na Orlici dle koncilu, píše do „Okénka“, napsal knihu o své lásce – o liturgii „Večeře Páně“, atd., atd.; ocenění či pochvala nikde. Václave, díky! A na mnohá léta! A vám ať se tato kniha dobře čte!

Jan Rybář

Svoboda – krok do neznáma

Zažil jsi doma spíš tradiční autoritativní výchovu, nebo spíš takovou řekněme liberální?

Řekl bych, že moje výchova byla hodně tradiční. Do třiatváceti let jsem rodičům vykal, takových rodin bylo v naší vesnici už jen pár. Tehdy bylo zvykem, že jsme před zpovědí museli jít odprosít rodiče. Ale to maminka odbourala, byla si ve své spravedlivosti vědoma toho, že by se musela omlouvat také nám, dětem. Teta Aninka, maminčina mladší sestra, byla odvážnější než maminka a její děti už rodičům tykaly. Dopadlo to tak, že my jsme dědovi a babičce vykali a mladší bratranci jim tykali. Mamince pak přišlo nepatřičné, abychom v takové situaci rodičům vykali. Ovšem změnit takový zvyk není jednoduché, mně pomohlo, že jsem byl na vojně a po návratu jsem rodičům tykal.

Samozřejmě se doma muselo poslouchat. Rodiče nás vedli ke slušnosti, pracovitosti a k pečlivosti. Moje řemeslo mou pečlivost ještě podpořilo. Nástrojaři měří na setiny milimetru. Psí boudu jsem jednou stavěl na dvě desetiny milimetru. Uznej, že to je blbost... Kamarád truhlář o té mojí pedanterii říká: „Nejhorší je dělat s nástrojařem hnojiště!“ (Smích)

Dodneška mi nestačí, když mně někdo pochválí moji práci. Nestačí mi, že jsou s mojí prací spokojeni druzí, musím být spokojený já. Stane se třeba, že mi lidé pochválí kázání, a přitom sám cítím, že to nebylo ono. A jindy mám pocit, že se dílo podařilo, i když to lidé neocenili. Možná je to ve chvílích, kdy se mi podařilo nakročit dopředu, uchopit téma úplně nově...

Potřebuješ volnost, aby ses cítil dobře, aby ses mohl tázat a tvořit?

Svobody bylo za minulého režimu málo, i proto nesvobodu nesnáším. Neměl jsem zapotřebí nosit dlouhé vlasy nebo zvláštní oblečení, ale bylo tolik věcí zdeformovaných, potlačených. Bytostně mi vadí, když někdo ubližuje druhému nebo někdo někým manipuluje. Vyzdorovávali jsme si na komunistickém režimu, co jen šlo. Každý závan svobody mne těšil. Škoda že na nás dospělých mládež nevidí, proti čemu je nutné se stavět dnes, co má smysl zpochybňovat, proti čemu je třeba protestovat.

A co to je?

Nespravedlnost. Závislost a ujařmení. Nesvoboda. Je třeba se ozvat proti zlodějně, proti nadutým a sobeckým politikům, rasismu, hlouposti byrokracie, proti hracím automatům, nespravedlivému zacházení se zahraničními dělníky...

Já neprotestuju proto, že bych potřeboval provokovat. Nemám rád konflikty. Nejsem programový revolucionář. Ale já to dělám z nouze, nemůžu jinak.

Nenamlouváš si to trochu?

Vezmi si případ slovenského arcibiskupa Róberta Bezáka. Jeho odvolání vypadá tak nespravedlivě! Přitom důvod nebyl zřejmě ani jemu sdělen. Někteří církevní hodnostáři byli odvoláni pro pedofilii a bylo to zveřejněno. Co mohl Bezák tak strašného provést, že jeho obvinění nemůžeme znát? Kanibalismus, incest? Jak to, že nemá možnost se hájit? V civilní společnosti jsme se toho konečně domohli. Máme soudy. A v naší církvi?

Ty jsi sestavil petici, zorganizoval semináře, mnoha způsoby jsi připomněl biskupům z Čech a ze Slovenska, že jejich mlčení v této kauze je hodně podivné. Co si od těchto akcí slibuješ?

Víš, atmosféra mezi slovenskými biskupy je taková, že se tam jen těžko bude moci vrátit a ujmout se role biskupa, i kdyby byl očištěn. Zatím je Bezák odklizen do redemptoristického kláštera pro důchodce v Itálii. Někteří přirovnávají církev k firmě, kde se poslouchá – a tečka. Ale Ježíš nezaložil církev podle Babiše, ale podle modelu rodiny. Ježíš řekl: „Zhřeší-li tvůj bratr, nebo má-li někdo něco proti tobě, běžte si to nejdříve vyříkat.“ A pojistil to dalšími dvěma možnostmi. Každý má právo na poznání své chyby, aby se mohl kát a omluvit, a každý má právo na obhajobu. Naše snaha ptát se, nemlčet, když se někomu děje příkoří, je přece důležitá i pro nás samé. Ježíš nám objevil naši důstojnost před Bohem. Vede nás k tomu, abychom se jí nevzdávali, vždyť se sám uměl ozvat i v kritických chvílích. Nebylo by správné jen smeknout před nadřízenými a sehnout se níž, a ještě níž.

V osmdesátých letech jsme se brali za nespravedlivě odsouzené, i když hrozil postih. Nemohu teď zaplašit vlastní zkušenosti s útlakem režimu, nemohu zaplašit biblická slova o vdovách a sirotcích, jichž se nikdo nezastane. Na kněžských konferencích si kolikrát říkáme, co by bylo potřeba změnit nebo říct nahlas a otevřít diskusi, ale když přijede biskup, ukáže se, že jsme *lid vedený*. Téměř nikdo nic neřekne. Trpce a sám pro

sebe, proti vlastní zbabělosti, si připomínám kavkazské přísloví: „Ledaskdo tasí, ale málokdo tne.“

To říkáš proti své zbabělosti?

Se strachem bojuju celý život! Samozřejmě že jsem se musel přemáhat! Jaké já měl noční můry, že mne potrestají vystěhováním na rozpadlou faru. Mnohokrát jsem mlčel a pak si to vyčítal. Vedli nás k tomu, že pokora je první ctností. Až časem si člověk srovná, jak vypadá Ježíšova pokora. Proč nejsme vedeni k pěstování odvahy a ke svobodě?

V čem pro tebe spočívá svoboda?

Svoboda je půvabná v tom, že mohu říci, co si myslím. Nemusím v sobě dusit, co mě trápí, co se mi zdá nespravedlivé. Mohu se naopak s tebou podělit o to, co mne zaměstnává, a budu rád, když mne opravíš, když mi sdělíš svůj názor a já si

budu moci poopravit svůj náhled. Protože jsem pečlivý, záleží mi na co nejlepším poznání. A to těžko objevím sám. Dům pozorovaný z jednoho místa má nejvýš dvě stěny, dokud ho neobejdeš dokola a nejsi pozván dovnitř, vidíš pouze jedny dveře a tři okna...

Svoboda brání manipulaci, násilí, vytváří prostor pro život: Nemusím, ale mohu. Svoboda neznamená, že můžu říkat, cokoli, a už vůbec ne, že si můžu dělat, co chci. Ne, svoboda vyžaduje řád a kázeň a odpovědnost.

Myslím, že to krásně vystihl John Steinbeck v jednom románu, kde říká, že křesťanství je veliké připomínkou toho, že lidé mohou panovat nad hříchem...

Svázanost, závislost je strašná. A nemyslím jen na cigarety a jiné drogy, nejnebezpečnější je závislost na moci, a pak možná též závislost na přízni. Jsme poznamenáni tím, že se hodnotí výkon. I já sám jsem byl veden k výkonu. Jak já si musím dávat pozor, abych nebyl závislý na pochvale! Obával jsem se, aby na mě nebyli estébáci hodní, abych jim náhodou nenaletěl. Dodneška mám potíže s lidmi, kteří se umí přetvařovat a jen chválí. Obdaroval jsem kdejakého chudáka, rozprávím s podomními obchodníky, málem jsem koupil i hrnce Zeppter. Naštěstí mne Jana zabrzdila. Vadí mi, když někdo zneužije mého soucitu.

Svatý Pavel říká: „Bez Krista jsem úplné hovno.“ Tehdy to ještě nebylo sprosté slovo. Dodnes to jadrně vystihuje, že Boží přízeň je víc, než co mohou nabídnout nejvábívější pocity a nálady docílené závislostí.

Máme být závislí jen na Kristu?

To slovo *závislí* je pro mě moc silné. Spíš bych řekl, že svoboda dopřává a zároveň vyžaduje úctu k druhým, úsilí a odvalu. Ježíš Kristus nepřišel na svět, aby si nechal sloužit, ale aby nám ukázal, co je důležité. Respektuje naši svobodu, jedná s námi s úctou, nabídl nám přátelství a tak si získal naše srdce. Na to se snadno odpovídá přátelstvím.

Už ve Starém zákoně prorok Ezechiél vkládá Bohu do úst: „Lidský synu, postav se na nohy, budu s tebou mluvit.“ Bůh

je svobodný, své svobody si cení a každému ji přeje. Láska je dobrovolnou volbou.

Kdosi řekl, že svoboda bez lásky a bez odpovědnosti je šílená. Já bych k tomu výslovně doplnil respekt. Je velmi těžké být svobodný v prostředí bez respektu k druhým. Často pozoruji – na druhých to je vidět snadněji než na sobě – jak jsou lidé závislí na přízni druhých, na jejich názorech. Jan Werich to řekl trefně po vpádu „spřátelených“ vojsk v osmašedesátém. „Titíž lidé, kteří vás dnes obdivují, jednoho dne zvednou kámen a hodí ho po vás. Ale ne proto, že by jej chtěli hodit, ale protože se právě bude dívat někdo, kdo si přeje, aby ten kámen byl hozen...“

Ta závislost nám brání v pravdivosti a statečnosti. Neřádu, který má dvě ženské v jiném stavu, nebo tomu, kdo nezaplatil několik měsíců mzdu zaměstnancům, chlapi odpoví na pozdrav, podají mu ruku a sednou si v hospodě k jeho stolu. Matka ví o zneužívání své dcery svým druhem, ale mlčí. Nic nepodnikne. Má strach, že by zůstala sama. V zaměstnání je někdo nespravedlivě vyhozen z práce, ale lidé se ho nezastanou. Mají strach protivit se nadřízeným, aby nepřišli o práci. Ve škole jsme se jako děti ucházeli o přízeň učitelů, ale pak jsme viděli, že je někdy nesmíme uposlechnout. Když v učilišti někdy spolužáci utíkali z vyučování, nevěděl jsem, co si mám počít. Nechtěl jsem před spolužáky vypadat jako šprt, který zůstane spořádaně ve třídě, ale také jsem nechtěl podvádět. To byl boj. Později mně pomohl Nazaretský, řekl, nepluj s proudem, ten splaví kdejaké hovno nebo zdechlinu.

A s dalšími roky pak bylo podobných rozhodování víc a víc, nebo to bylo snazší?

Ani dnes si nechci hrát na slušňáka! (Smích) Postupně, jak jsem bral víc rozumu a pracně se zbavoval strachu, jsem si vyzkoušel, že jsou chvíle, které bych nechtěl propást. Chvíle, kdy si říkám, kdyby všichni, tak já ne. Oškliví se mi lhostejnost a zbabělost. Joachim Fest napsal krásnou knížku se stejným názvem *Žá ne!* Pojednává o jeho otci, který se postavil Adolfu Hitlerovi.

A něco podobného říká i apoštol Petr, jenomže...

Petr to říká suverénně. Mně se přitom chvěje hlas. Když selhal Petr, nemyslím si, že budu lepší nebo statečnější. Něco jiného je čist nebo vidět film o hrdinech, a pak se správně zachovat pod tlakem. Když jsem šel z kina, hned jsem se cítil statečnější, ale život je jiný a ledaskdy nám, alespoň mně, spadne srdce do kalhot. Je třeba v sobě cvičit odvahu.

Jak se taková odvaha cvičí?

Měl jsem štěstí, že na rodičích a dalších lidech jsem viděl, jak se stavěli proti nespravedlnostem. Za minulého režimu k tomu bylo dost zjevných příležitostí. Když byl někdo komunisty postižen, stáli jsme při postiženém, přinejmenším vnitřně. Když komunisté vyráběli kulaky, aby zlomili odpor sedláků a nahnali lidi do komunistických zemědělských družstev, očernili mezi jinými mlynáře z naší vesnice. Byl to hodný člověk, který za války pomohl mnoha lidem. Tři sta padesát lidí se ho zastalo a podepsalo protest proti jeho uvěznění. Soud proto mlynářovi trest vězení ještě zvýšil. Ale ti, co se ozvali, neprohráli. Jako děti jsme viděly, že je nutné se zastávat druhých.

Nedávno vyhodil ministr kultury bezdůvodně ředitele Národního divadla. Tři herci se narovnali a ministr hodil zpátečku. Jen pár lidí protestovalo v roce 1968 na Rudém náměstí v Moskvě proti sovětské okupaci Československa. Neohnuli se. Odnesli to, ale neztratili úctu k sobě. V létě jedna rodina přijela do Vatikánu a u chrámu svatého Petra rozbalila transparent, na kterém byla fotografie papeže Františka a nápis „Róbert Bezák ?“ Dopadli jak na Rudém náměstí. Hned je sebrali a drželi tak dlouho, až setkání s papežem skončilo. Víš, jak mi bylo hořko? Máme to v církvi zapotřebí?

Kdy sis uvědomil, jak je pro tebe svoboda důležitá?

Byly to spíš takové střípky, které se mi postupem času skládaly dohromady. Mohlo mně být pět let, u dědy se chystala zabíjačka. Když dorazil řezník, pan Mareš, všem podal ruku, i mně, pětiletému klukovi. To pro mě bylo něco velice důležitého. Do smrti na ten stisk ruky a pohled očí nezapomenu.

On o tom neví, vlastně teď už ano, je na pravdě Boží, ale tím si mne získal. Od toho okamžiku jsem ho ctil jako velkou osobnost. Také měl později v padesátých letech zavřené dva syny.

Nebo mě napadá jiná zkušenost. Strejda stavěl dům a pan Vincenc Appl, nejlepší tesař z vesnice, mu dělal krov. Když měl strejda platit, pan Appl povídá: „Jane, tolik by to stálo, ale stavíš, *seš potřebnej*, tolik ti slevím.“ Mně to vyprávěla teta a mám to dodnes v sobě.

Jindy bratřenci prodávali švestky a dopředu si je vážili do pytlíků. Strýc jim přitom kladl na srdce: „Dáš do sáčku po kilu a do každého ještě čtyři švestky přidáš.“ Takováhle setkání s velkodušnými lidmi člověka zasáhnou. Jsou velkorysí, svobodní, nespoutaní bohatstvím. I na venkově žijí aristokraté ducha.

Docházelo mně, jak a v čem se svoboda projevuje. *Nemusím, ale mohu*. Časem se mi ty střípky skládaly do mozaiky a připravily ve mně půdu pro setkání s velkorysostí Boží. Bez zážitku lidské velkorysosti bych těžko tu Boží zahlédl a uvěřil jí.

V listě svatého Pavla se píše: „Vy jste byli povoláni ke svobodě, bratři. Jen nemějte svobodu za příležitost k prosazování sebe, ale služte v lásce jedni druhým. Vždyť celý zákon je shrnut v jednom slově: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého!“ Skutečně to je tak jednoduché?

Myslím, že celá Bible nás vede k tomu, abychom si všimli, kým je *pro mne* Bůh. Jsme milované děti Boží. Jak osvobozující je, že nás má rád proto, že jsme jeho, jen tak. Jsme osvobozeni od tíhy výkonu. Na výkonu stojí cenné bohatství naší společnosti, ale Bůh nám prokazuje ještě větší bohatství. Ježíš nám nabízí osobní přátelství. Na něm si můžeme všimnout, jak jedná Bůh s člověkem, jakým požehnáním může být člověk pro druhé. Povzbuzuje mě k tomu, abych se odvážil nabídnout přátelství, abych dokázal stát při pravdě, zastával se slabých a sloužil chudým. A to je to, po čem jsme toužili, vždyť to máme ukryto v nitru. To Bůh do nás tuhle touhu vložil. Svoboda není nevázanost, svoboda je, že nemusím, ale já chci.

Rodina

Bavilo tě, když se doma vyprávělo o předcích, o historii rodiny, zajímaly tě staré rodinné fotky?

Můj tatínek na vyprávění ani na čtení moc nebyl. Říkával, že si jen pamatuje, že když přišel ze školy, měl na stole napsaný lístek: „Najež se, vem si motyku a přijď za náma na pole tlouct hrudy.“

Zato děda Faltejsek, mamčin otec, byl ohromný vypravěč. Jeho vyprávění jsme milovali. Babička Faltejsková byla velkou čtenářkou. Po její smrti jsme našli její výpisky z knížek a básní. Její matka, naše prabába, se jmenovala Marešová. Nechodila do školy, zprvu ani neuměla číst a psát, ale sama se to doučila. Byla moudrá. Máme po ní psané požehnání rodičů dětem, které poslala synovi a snaše do Kralup ke svatbě. Málokdo by dnes takové požehnání svedl.

Děda byl z velice chudé chalupy, měli doma v seknici ještě hliněnou podlahu. Jeho budoucí tchán mu proto ani nechtěl dát svou dceru. Tak si mladí pořídili děcko, našeho dědu, aby rodiče svolili ke svatbě. Ale praděda si postavil hlavu: „Nic takového! Kluka si necháme my.“ Až po roce svolil ke svatbě. Tak náš děda byl jako klouček svým rodičům na svatbě. To bylo v té době něco naprosto výjimečného.

Obojí prarodiče měli jen základní vzdělání. Co by za to děda dal, kdyby se mohl vyučit truhlářem. Nejprve se živil v cihlárně, pak chodil patnáct kilometrů do textilní továrny v České Třebové. Chlapi chodili pěšky, přespávali na svobodárně a domů se vraceli často až na neděli.

Děda byl tak šikovný, že to dotáhl v textilce na podmistra. Kdyby byl mohl studovat, byl by výborný konstruktér. Vyřezával také krásné betlémy. To byl tehdy koníček více chlapů. Děda ovšem měl betlém „chodící“, desítky postaviček se v něm mechanicky pohybovaly. Od dědy jsme se dovídali, jaké to bývalo dřív, na co si děti hrály, co kluci vyváděli.

Samozřejmě byl také hasičem. Tenkrát si řada lidí pojistila chalupu a pak vyhořeli. Včas vyklidili peřiny a nábytek, aby u ohně nebyl velký spěch. A mezitím zaznělo troubení: „Hoří, hoří“, hasiči se sbíhali, samosebou „udržovali“ oheň a dávali pozor, aby nechytlo neplánovaně sousední stavení. Když se propadla hořící střecha, hasiči proudem vody podmáčeli komín a pak ho strhli. Za padlý komín pojišťovna poskytovala větší náhradu. Už dopředu se vědělo, kde bude příště hořet, ale nikdo nikoho neudal – vesnice spolu držela.

Děda byl úžasný vypravěč, k tomu veselá kopa a nám dětem se ohromně věnoval. Na vojně sloužil v Dubrovníku a tam také za první světové války narukoval. Mnoho nám o tom vyprávěl.

Děda za první světové války bojoval v Rakousko-Uherské armádě?

No právě! A to se mu vůbec nezamlouvalo. Bojovali proti Srbům a ty děda bral jako Slovany, jako soukmenovce. Když měl střítet do jejich řad, raději prý střílel do korun stromů. Riskoval, že ho důstojníci zastřelí, pro ně to byla sabotáž. Všelijak se snažil, aby nemusel jít na zteč. Muž proti muži na bodáky. Hledal proto nějakou skulinu, jak by se dostal z první linie. Pronikl třeba přes zákaz do polní nemocnice k nemocným s úplavicí. Děda jim říkal „sračkaři“. Jednomu z nich nabídl citron a když ho vysál, olízl ho po něm... Jenže děda měl dobré zdraví a tu střevní nemoc nedostal. Nakonec si sehnal srbský náboj a prostřelil si nárt. Pobyl si v lazaretu a dokonce dostal zdravotní dovolenou.

Vrátil se domů do Čermné a schovával se. Vyprávěl nám, jak ho honili četníci. Vždycky, když se mu zdál sen o psech nebo o koních, sebral se a šel se schovat do lesa. Po roce se přece jen rozhodl vrátit k armádě. Přepsal si datum na propustce a vypravil se ke své jednotce, ta už ale mezitím přestala existovat. Zařadili ho do nějaké jiné a děda dostal lišácký nápad:

Figurka z dědova betlému

Využil válečného zmatku a přihlásil se, že ještě nebyl na řádné dovolené, a skutečně dostal propustku. V neděli šel prý doma veřejně do kostela, kouřil viržínko a četníkovi s gustem ukazoval propustku. Pak už brzy válka skončila.

Děda nám nikdy nic hrůzostrašného nevykládal. Později už jako faráři se mi dostalo do rukou několik deníků vojáků z první

světové války. To byla strašná válka, vojáci měli často nesouměřitelné vybavení, důstojníci nové zbraně pořádně neznali a hnali své muže na nesmyslná jatka. Pamatuji se, že se jednou před dědou jeden strejc vytahoval, že propíchl Srba bajonetem. Děda se rozčílil, jako nikdy předtím, a vyhodil ho z našeho domku.

Vypravoval také, jak museli jako vojáci povinně ke zpovědi, už na vojně a za války jakbysmet. Po zpovědi dostávali lístky a velitelé kontrolovali, jestli u ní opravdu byli. Přesně jak to popisuje Hašek ve Švejkovi nebo jak to zažíval gymnazista Masaryk.

Měl děda i ten masarykovsky opatrný vztah k náboženství?

Do kostela děda samozřejmě chodil, to ano, ale volil sociální demokrata – zatímco babička volila lidovce. „Lidovci pro nás dělníky nic neudělali, ale sociální demokrati ano!“ tvrdil. A když byl v kostele – tenkrát bylo všechno v latině – trošku se nudil. Dělal kvůli nám všelijaká alotria, grimasy a posuňky. A já s mladší sestrou jsme byli s dědou spiklenci. Tatínek byl naopak v tomto směru přísný. V kostele jsme museli klečat každý z jedné strany, táta nás držel za ruce a mačkal je, abychom dali pokoj.

Děda nás trochu kazil. Doma se nesmělo mluvit sprostě, ale děda hájil bohatství češtiny. Některé „sprosté“ říkánky jsem pak našel v Hrubínově krásné knížečce *U stolu*. Děda například sváděl naši vzornou starší sestru: „Mařenko, řekni hovno a dám ti korunu.“ Sestra neřekla a děda postupně zvyšoval cenu neúspěšně až na deset korun. To byly tenkrát velké peníze! Na mě a naši Lenku to nezkoušel, my bychom to řekli zadarmo...

Když babička zemřela na rakovinu, dědeček k nám chodil na oběd a strašně plakal. Až maminka s tetou měly strach, aby si ze žalu něco neudělal. Kolikrát nás děti posílaly za dědou, abychom ho trochu rozptýlili, pamatuji se, jak říkával: „Víš, chlapče, za slzy se nemusíš stydět.“

V šedesáti sedmi letech pak ale začal chodit za jednou paní, která byla už osmnáct let vdovou, a děda jí jednou na louce před její chalupou vyznal lásku. Klečel před ní jako na divadle a ona spínala ruce: „Faltejsku, Faltejsku, co to děláte, támhle v březině Marková kouká.“ – „No dyť já vím, právě proto,“ smál se děda. A byla svatba.

Týden nato jel děda na kole a zvědavá sousedka na něj zvesela: „Strejčku, kampak jedete?“ A on se jen zasmál: „Ale jedu na obec zjednat rozvod, dřív než budou děti.“ Děda byl oblíbený. Když se s ním lidi potkali třeba v prodejně, už čekali, co Faltejsek řekne veselého.

Dalo by se říci, že pocházíš z katolického prostředí?

Naše obec Čermná se v roce 1936 rozdělila na Horní – evangelickou a Dolní – katolickou. Jako děcko si pamatuji ještě dozrívání nadávek, ale už jen mezi kluky: „Katolík, katolík, vysral se na kolík.“ A naopak: „Helvíti, kvítí, prdel se jim svítí.“ Když šli katolíci evangelickému sousedovi na pohřeb, stáli před kostelem – tenkrát pro katolíka bylo těžkým hříchem jít na evangelické bohoslužby. Až koncil to změnil. I náš pan farář varoval, abychom nekamarádili s „helvíty“ a brojil proti smíšeným sňatkům.

My jsme s evangelíky sousedili a s jejich dětmi jsme si skoro každý den hráli. Jejich rodiče byli písmáci, znali Bibli víc než my. My jsme ji doma ani neměli. Dalo se s nimi povídat o Bohu. Po koncilní liturgické reformě ten soused plakal radostí, když na katolických pohřbech slyšel liturgii v češtině.

Jednou maminka vypravovala, to už jsme byli dospělí, jak kdysi před válkou děda s babičkou koupili tele od evangelíků, kteří bydleli naproti. Jenže tele asi do pěti dnů pošlo. Sousedí, když se to dozvěděli, přišli vrátit peníze: „Faltejskovi, my jsme vám prodali špatný tele, tady máte peníze.“ Ale babička opo-
novala: „Vy jste nám prodali zdravý tele, scíplo u nás, ani za nic si od vás peníze nevemem.“ A hádali se o peníze.

Žatím v tom našem povídání dominují prarodiče Faltejskovi, jak vzpomínáš na prarodiče z tatínkovy strany?

Dědeček Vacek byl bohatší chalupník než děda Faltejsek, kdysi měl i dvě krávy. Kurýroval lidem nemocný dobytek, až když si nevěděl rady, šlo se ke zvěrolékaři. To bylo pochopitelně drahé. Aby nemusel narukovat do války, nějak si zničil zuby, až je měl úplně zčernalé. Pamatuji si ho už jako vdovce. Dělal březová košťata a pletl proutěné koše. Byl moc hodný, tak jsme mu říkali dědečku.

Tatínek byl nejmladší z pěti dětí. Dva bratři se vyučili řemeslu. Tatínek jediný studoval ekonomickou školu. Ale jen dva roky. Byl nejlepší žák ve třídě, ale peněz na další studium v rodině nebylo.

Nejstarší tatínkův bratr Vinca byl tuklý. V mládí prodělal zánět mozkových blan. Třikrát šel do učení na ševce, ale nebyl schopen si zapamatovat postup práce. Bydlel u dědečka a dělal pomocné práce v obci. Chlapi ho někdy opíjeli a namlouvali mu, jak je důležitý. On pak třeba „vodil pohřby“ – tenkrát pohřby začínaly doma, pěšky se šlo do kostela – a dirigoval muzikanty... Jako děti jsme se v takových chvílích za něj moc styděli. Ale nesnáším, když si někdo dělá blázna z postižených lidí.

Jak se tatínek poznal s maminkou?

To nám naši přesně nevyprávěli a my jsme se na to kupodivu nezeptali. Maminka vypravovala, jak s děvčaty v šití pokukovaly po mládencích. Tatínek byl úředníkem v záložně, potkávali se v kostele, oba chodili cvičit do Orla. Maminka taky dávala k dobrému, jak tatínek hrál v pašijích římského vojáka a jak se nasmála, když chodil po jevišti s palcema na nohou nahoru. No, z trémy, chodit bos byl jinak zvyklý.

Brzy začala válka a aby maminka nemusela na práci do Německa – byla dvacátý ročník, tak se s tatínkem vzali. Mamince bylo 19 roků, táta byl o 9 let starší. Asi za patnáct měsíců se jim narodila naše sestra Marie.

Za války se táta zapojil do odboje. Časem gestapo na Moravě odhalilo část sítě a dopátralo se i chlapů z naší vesnice. Skončili ve vyšetřovací vazbě v Terezíně. Němci dbali na pořádek. Židé šli do plynu automaticky. Když ale někdo zabil načerno prase nebo byl v odboji, muselo být vyšetřování a soud. Naši tátové čekali ve vyšetřovací vazbě na soud. Bylo jasné, že dostanou sekeru, proto také byli umístěni jako nejtěžší zločinci na čtvrtém dvoře v Terezíně. Jejich rodiny čekaly jako na mučidlech a nevěděly, jak to dopadne. Hltaly každou zprávu o postupu fronty. Chytaly se naděje, zda bude dříve konec války, protože jinak na ty naše chlapy dojde řada... a trest smrti.